

"מיתוס וחוכמה" – יסודות המחשבה היוונית מאסכולת אתונה של רפאל עד אסכולת "ניצני אמירים" בי"ס רמון

תחומי הדעת: אמנות, תרבות (מיתולוגיה); שכבת גיל: ג'.

שם המורה: שירי לב ארי, ביה"ס "אילן רמון", באר יעקב.

מנהלת בית הספר: נחמה שיינברג, מדריכת "אמירים": קרן שיליאן.

הקורס "מיתוס וחוכמה" מיועד לתלמידי כיתה ג', במסגרת תכנית "ניצני אמירים". הקורס מעודד חשיבה מקורית, יצירתית ואמנותית בנושא יסודות החשיבה היוונית, הפילוסופיה והמיתולוגיה, תוך שימוש באמצעים חזותיים, ספרותיים ואמנותיים. מקדם בחינה של אמצעי ייצוג שונים תוך חקירה של מוטיבים מאפיינים בתרבות יוונית והשפעתם על התרבות המערבית ועל החשיבה האנושית.

יחד עם התלמידים חקרנו את השפעתם של יסודות החשיבה היוונית, דרך הפילוסופיה והמיתולוגיה, על התרבות המערבית ועל חיי היום יום של כולנו. הכרנו פילוסופים מובילים, פתחנו צוהר לתורתם ובחנו את השפעתם על חיינו. במקביל עסקנו במיתולוגיה היוונית ודרכים בה היא משתמרת עד ימינו. הכרנו יצירות ספרותיות, חזותיות ואמנותיות המתייחסות לנושאי הלימוד השונים.

הקורס נפתח בשיעור הנקרא "למה דווקא מהסוף?". שיעור זה עסק בניתוח התמונה "אסכולת אתונה" של רפאל,

המוצגת במוזיאון הוותיקן.

שאלנו מדוע אנו פותחים את

נושא החשיבה היוונית דווקא עם

ציור שמסמל את שיאה של

תקופת הרנסנס ובכך התחלנו

לחקור את השפעותיה של

התרבות היוונית על החשיבה

המערבית בתקופות השונות.

"אסכולת אתונה" הוא אחד

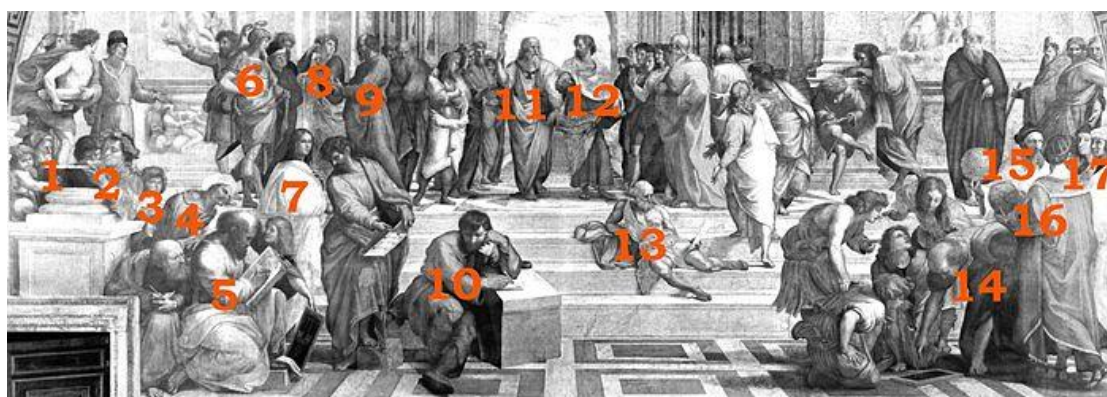
הציורים הידועים ביותר של אמן

הרנסאנס האיטלקי רפאל שצויר

בשנים 1509-1510. הציור מציג

את כל גדולי הפילוסופים והספרות מתקופת יוון העתיקה כפי שנתפשו בתקופת הרנסאנס והוא משקף את תפישתו של רפאל וכן את רוח התקופה כולה אשר שאבה את רוב השראתה מהתקופה הקלאסית. הציור מבטא גם את כל עקרונות "הרנסאנס בשיאו" - גם בהיבט התמטי וגם בהיבט האמנותי והקומפוזיטיבי.

דרך הציור חקרנו את הדמויות המשפיעות בתולדות החשיבה היוונית. במסגרת העמוקה של הציור מוצבות הדמויות במערכת של תנועה אליפטית, המתחילה מלפנים ומסתיימת מאחור במרכז. במרכז זה מופיעות הדמויות של **אפלטון** (מופיע בדמותו של לאונרדו דה וינצ'י, לפי שערן הלבן והארוך), מצביע כלפי השמים ו**אריסטו** מושיט את ידיו אל המציאות הארצית לידם אחדים מן המלומדים של התקופה המאוחרת יותר, כגון תלמי ואבן רושד. לכמה מן החכמים נתן רפאל את שירטוט פניהם של אנשי רוח מפורסמים בדורו, כדי לסמן את המשך קיומה ותחייתה של האסכולה העתיקה. הראש השני מימין בשורה הראשונה הוא של רפאל עצמו חובש כובע שחור ששיערו גולש ממנו. הדמות הכבדה הנראית נשענת על גוש אבן בקידמת התמונה, אינה נמצאת במתווה ההכנה של התמונה, והיא חיקוי לנביאים ולסיבולת של מיכלאנג'לו. ישנם ארבעה תלמידים (בצד שמאל) המביטים בהתפעלות במתמטיקאי דגול של העת החדשה. מיקומן הקפדני של דמויות רבות על רקע פרספקטיבה עמוקה, מזכיר את שיטותיו של גיברטי. הדמויות נעשו בצורה מדויקת, כל מחווה וכל תנועה תוכננה היטב בהתבססות על הפיסול הקלאסי. למעשה, הציור "אסכולת אתונה" הוא תיאור סמלי של האקדמיה האפלטונית על זרמיה השונים.

10. מיכלאנג'לו בדמותו של הרקליטוס	1. זנון מקיטיון
11. לאונרדו דה וינצ'י בדמותו של אפלטון	2. אפיקורוס
12. אריסטו	3. פרדריק השני, דוכס מנטואה
13. דיוגנס	4. אבן רושד
14. דונאטו ברמנטה בדמותו של אוקלידס או ארכימדס	5. פיתגורס
15. סטראבון או זרתוסטרה	6. אלקיביאדס או אלכסנדר הגדול
16. תלמי	7. היפאטיה
17. רפאל בעצמו בדמותו של אפלטו והצייר איל סודומה (ו)	8. קסנופון
11. צייר בן תקופתו) בדמותו של פרוטגנס לפניו	9. סוקרטס

מכאן החל מסע ארוך של מחקר על הדמויות ועל תורתן ופועליהן בתחומים השונים של הפילוסופיה, האמנות, המתמטיקה והמדעים. במבט מעמיק יותר אל התמונה גילינו ברקע שני פסלים. זיהינו אותם כפסליהם של אתנה, אלת החוכמה והמלחמה ושל אפולו אל השמש. דנו בשאלה מדוע נבחרו דווקא שני האלים הללו על ידי האמן להופיע בתמונה. הדיון הוביל אותנו אל משל המערה של אפלטון.

במהלך השיעורים חווינו בדרכים מגוונות את הפילוסופיה היוונית (אפלטון, אריסטו, הפרדוקסים של זנון, משליו של הרקליטוס) ואת סיפורי המיתולוגיה היוונית (האלים, הטיטאנים, הגיבורים והמפלצות), וחקרנו את השפעותיהן על התרבות המערבית ועל חיינו היום-יום שלנו. עסקנו בסרטי קולנוע עכשוויים המתבססים על דמויות מהמיתולוגיה היוונית (הארי פוטר ופרסי ג'קסון), למדנו על סוגי מיתולוגיות שונים ועל הדומה והשונה ביניהם, יצאנו למסעות ווירטואליים בעקבות הגיבורים הגדולים, מיזגנו מקורות מידע בחקירה לשונית בעקבות ניבים וביטויים וניהלנו דיונים סוערים על משמעויות פילוסופיות.

לסיכום הקורס התבקש כל ילד לבחור דמות אחת מכלל הדמויות עליהן דיברנו, בין אם מהמיתולוגיה או מהפילוסופיה. לאחר שבחרו את הדמויות, ערכו הילדים מחקר שמטרתו הייתה כתיבת נאום המציג את הדמות הנבחרת. כמו כן היה עליהם ליצור את הדמות עצמה כתחפוש ולהביא לידי ביטוי את המרכיבים האומנותיים המאפיינים אותה (האטריוטים של הדמות). את התוצר הציגו הילדים מול קהילת בית הספר בערב קהילתי, כאשר קיבלו וריגשו את כל באי בית הספר בנאוניהם.

בסוף התהליך חזרנו לתמונה של רפאל. התלמידים התבקשו להחליף את הדמויות של רפאל בדמויות אותם יצרו בעצמם. כקבוצה היה עליהם למקם כל דמות היכן שהם מוצאים לנכון. כך יצרנו את "אסכולת ניצני אמירים של בית ספר רמון", כמחווה ליצירתו של רפאל וכסיכום יצירתי לתהליך הלימודי שעברנו.

מקורות מידע והרחבה

1. זיו, אפי. מיתולוגיה עכשיו, הוצאת דניאלה דינור, 2003.
2. המילטון, עדית. מיתולוגיה, מודן, 1996.
3. ריירדן, ריק. פרסי ג'קסון וגנב הברק, הוצאת גרף, 2008.
4. הומרוס, האודיסאה.
5. [הסרט "אחי איפה אתה" - האחים איתן וג'ואל כהן.](#)
6. [אתר מוזיאון הלובר.](#)
7. [גלריית אופיצי: קטלוג וירטואלי.](#)
8. [אתר מוזיאון הותיקן.](#)

נושאי השיעורים

מס' שיעור	נושא השיעור	תתי נושאים/מושגים שילמדו בשיעור
1	למה מהסוף?	פילוסופים והוגי דעות מרכזיים ביוון.
2-3	מי ומה בפילוסופיה היוונית?	בחירת הוגי דעות מתוך הציור של רפאל והצגתם לכיתה
4	איך יוצאים מהמערה?	משל המערה של אפלטון
5	איך להגיע אל השמש?	המיתוס של דדלוס ואיקרוס; חטא היוהרה בתרבות היוונית. האם היום היינו מונעים ממשיהו לשאוף אל השמש?
6-8	כיצד נברא העולם?	מיתולוגיה יוונית כחלק מהמיתולוגיות של העולם הקדום
9-12	מה ומי במיתולוגיה היוונית?	פנתיאון האלים היוונים: הטיטאנים והאלים האולימפיים, האלים השניים במעלה באולימפוס, אלי המים והשאול, האלים השניים במעלה עלי אדמות.
13	מהי מוזה?	המוזות היווניות
14-16	לאן כולם נוסעים?	המסעות הגדולים: פרסאוס, גיזת הזהב, הרקולס, האודיסיאה; הצגת המסע בדרך יצירתית (על פי אחת המוזות).
16-19	מיתולוגיה עכשיו?	מושגים וביטויים השגורים בלשונונו שמקורם במיתולוגיה היוונית.
20	מיתולוגיה עכשיו?	המיתולוגיה בתרבות העכשווית כפי שהיא באה לידי ביטוי בספרי הארי פוטר.
21-25	אז למה באמת מהסוף?	פרוייקט אישי: בחירת דמות מהמיתולוגיה והצגתה כיצירת אמנות מודרנית. פרוייקט כיתתי: בחירת דמות מהמיתולוגיה ויצירת תמונה המתכתבת עם אסכולת אתונה של רפאל.